

ГАЛТ ЗЭВСГИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ СУДАЛСАН НЬ

Б.Хулан

ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн ЦЭЗТ-ийн
багш, магистр, цагдаагийн дэслэгч

Удиртгал

Төр нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хурдацыг тэнцвэржүүлэх, нийгмийн үйлдвэрлэлийг өсгөх зорилгоо хэрэгжүүлэхдээ татварын механизмыг ашиглана. Аливаа татвар төрийн байр суурь, бодлого дээр үндэслэх бөгөөд төрийн бодлого, нийгэм эдийн засгийн бааз, татвар төлөгчийн санхүүгийн чадавхи, татвараа төлөх ухамсар зэрэг олон хүчин зүйлүүдээс хамаарал ихтэй. Татварын бодлого нь улс төрчдөөс тодорхойлогдож, хууль тогтоох байгууллагаас батлагдаж, гүйцэтгэх засаглалын үйл ажиллагаагаар хэрэгжинэ.

Тогтвортой хөгжлийн нэг зорилт нь төсөв, худалдааны тэнцлийг тэнцвэржүүлэхэд оршдог бол нийгмийн хөгжилд улсын санхүүгийн хэрэгцээг бүрдүүлэх, улс нийгмийн хамгааллын тогтолцоог бүрдүүлэхэд татвар жолоодлого болно.

Татвар ногдуулалтад тэгш, шударга хандах нөхцлийг бүрдүүлэх нь төрийн бодлого зохицуулалтын үүргээ хэрэгжүүлэх түүн дотроо орлого хуваарилалтын үүрэгтэй нягтуялдаатай учир нийгмийн бүх гишүүдийн эрх ашгийг хөнддөг асуудал юм. Иймээс улс орнууд татварын бодлогодоо татвар ногдуулах суурь, татварын хувь хэмжээнд ялгаатай янз бүрийн төрөл хэлбэрүүдийг ашигладаг байна.

Энэ нь татварын системийг шударгатэгш байдалд уруу чиглүүлэх янз бүрийн арга замуудыг хайж буй оролдлого болно. Татварын бодлого засгийн газар (төр), татвар төлөгчийн аль алиных нь амьдрах чадварт сөрөг нөлөөлөхгүй, татвар ногдуулах бааз суурь бага, татварын хувь хэмжээ өндөр байвал татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт, зээл нэмэгдэнэ. Энэ нь татвар төлөгчдөд ачааллыг нэмэгдүүлэх, мөнхөнгөлөлт, чөлөөлөлт, татварын зээл нэмэгдснээр татварын тэгш, шударга хандах зарчималдагдаж, ялгаварлыг бий болгоход хүргэнэ.

Манай улсад 2015 оноос өмнө галт зэвсгийн албан татварын асуудал нь “Бууны албан татварын тухай” хуулиар зохицуулагдаж байсан ба энэхүү хууль нь 1993 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдөр батлагдсан бөгөөд 1997 оны 4 дүгээр сарын 17-ны өдөр IV зүйлд албан татварын хэмжээг зааж улмаар 2015 оны 8 дугаар сарын 7-ны өдөр шинэчлэн найруулж “Галт зэвсгийн албан татварын тухай” хууль болж батлагдсан ба 2015 оны 9 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн.

Түлхүүр үг

Галт зэвсэг, татвар, татвар төлөгч, өмчлөгч

Галт зэвсгийн албан татварын тухай хуульд заасан галт зэвсгийн албан татвар төлөгч өөрийн өмчлөлд байгаа галт зэвсгийг жил бүрийн 12 дугаар сарын 01-ний дотор Цагдаагийн байгууллагад бүртгүүлж албан татварыг тогтоосон хугацаанд төлөх, эвдэрч ашиглагдахгүй болсон галт зэвсгийг зохих журмын дагуу бүртгэлээс хасуулах үүрэгтэй.

Харин цагдаагийн байгууллага галт зэвсгийн бүртгэл, хөдөлгөөний мэдээг жил бүрийн 02 дугаар сарын 01-ний дотор тухайн нутаг дэвсгэрийн татварын албанд гаргаж өгөх үүрэгтэй.

Одоогийн байдлаар 2017 онд иргэн, хуулийн этгээдэд 47256 галт зэвсэг бүртгэлтэй байснаас бүртгэл, тооллогонд 41093 галт зэвсэг буюу бүртгэлтэй галт зэвсгийн 86.9 хувь хамрагдсан.

Тооллогонд хамрагдсан галт зэвсгийг зориулалтаар нь авч үзвэл:

- ан агнах – 44592
- харуул хамгаалалтын – 1522
- спорт-сургалтын – 634
- үзмэр урлагын – 301

• цуглуулгын – 225

Нийт 47256 галт зэвсэг иргэн, хуулийн этгээдийн өмчлөлд байна.

Аймгуудын болон нийслэлийн галт зэвсгий албан татвар төлөгчийн статистикийг авч үзье.

Хүснэгт №1. Галт зэвсгийн албан татвар төлөгчийн тоо /аймгаар/

Аймаг	006	007	008	009	010	011	012	013	014	015	016
Архангай	,472	,691	,714	,907	,842	,146	,133	,512	,525	,316	,402
Баян-Өлгий	,797	,961	,063	,932	,718	,674	,666	,542	,740	,954	,275
Баян хонгор	,941	,032	,191	,196	,666	,843	,790	,355	,765	,945	,996
Булган	,783	,780	,810	,731	,593	,585	,583	,265	,902	,945	,936
Говь-Алтай	,185	,172	,319	,932	,656	,483	,471	,445	,452	,432	,600
Дорноговь	,023	,044	,088	,019	,009	69	44	,123	22	90	,000
Дорнод	,189	,126	,170	,180	,176	,125	,125	,126	,157	,164	,312
Дундговь	26	84	23	46	97	04	79	21	78	44	28
Завхан	,120	,135	,952	,097	,159	,057	,042	,255	,467	,100	,991
Өвөрхангай	,469	,515	,472	,364	,295	,283	,301	,228	,331	,453	,656
Өмнөговь	21	93	53	78	97	,040	,046	,017	,216	,150	,178
Сүхбаатар	15	45	04	57	01	26	91	10	29	06	26
Сэлэнгэ	27	81	27	16	47	43	77	42	35	51	,022
Төв	74	89	46	26	79	45	47	13	14	03	08
Увс	,398	,489	,615	,432	,287	,342	,222	,249	,345	,341	,419
Ховд	,642	,826	,649	,797	,398	,352	,231	,113	,414	,358	,279
Хөвсгөл	,230	,974	,192	,246	,495	,432	,430	,516	,718	,903	,157
Хэнтий	,504	,594	,740	,865	,278	,310	,310	,431	,421	,575	,492
Дархан-Уул	65	61	20	81	06	31	28	42	36	00	38
Орхон	22	25	73	58	43	68	74	26	23	20	61
Нийт	2,60 3	2,21 7	2,92 1	1,66 0	9,24 2	7,25 8	6,79 0	5,63 1	8,59 0	0,15 0	0,37 6

Эх сурвалж: <http://www.mta.mn>

Дээрх хүснэгтээс үзэхэд Хөвсгөл, Архангай, Завхан аймгууд галт зэвсгийн албан татвар төлөгчийн тоогоороо тэргүүлдэг байна. Харин Дархан-Уул, Дундговь, орхон аймгууд хамгийн бага татвар төлөгчтэй байна.

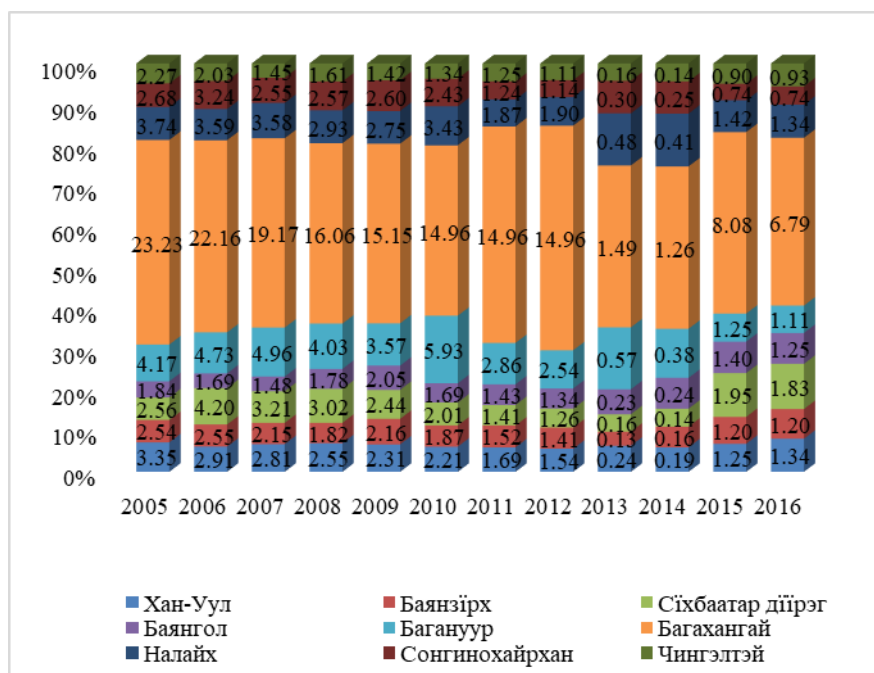
Хүснэгт №2. Нийслэлийн галт зэвсгийн албан татвар төлөгчийн тоо /дүүргээр/.

Татварын хэлтэс	005	006	007	008	009	010	011	012	013	014	015	016
Хан-Уул	67	02	54	88	35	53	21	17	45	44	65	,043
Баянзүрх	28	21	23	65	20	83	,129	,130	,348	567	,642	,795
Сүхбаатар	88	17	96	33	28	32	31	25	56	54	,051	,136
Баянгол	25	90	20	34	90	,028	,205	,206	,390	407	,694	,550
Багануур	66	99	93	72	66	97	05	11	18	56	72	70
Багахангай	6	7	7	5	5	5	5	5	5	5	4	4
Налайх	63	65	69	77	70	81	78	94	71	70	99	97
Говьсүмбэр	02	3	00	4	2	4	1	3	5	4		4
Сонгино хайрхан	30	98	88	60	66	52	71	91	75	72	,087	,109
Чингэлтэй	14	95	42	78	85	03	29	18	37	38	05	13
Нийт	,419	,617	,722	,236	,687	,958	,195	,220	,990	,857	,754	,031

Эх сурвалж: <http://www.mta.mn>

2016 оны байдлаар нийслэлийн хэмжээнд Сүхбаатар болон Баянгол дүүргүүдэд галт зэвсгийн албан татвар төлөгч хамгийн их байдаг бол Говьсүмбэр аймаг энэ төрлийн албан татвар төлөгч хамгийн бага байдаг байна. Мөн сүүлийн жилүүдэд энэ төрлийн албан татвар төлөгч ихэнх дүүргүүдэд нэмэгдсэн байна. Нийслэлийн галт зэвсгийн албан татвар төлөгч нийт татвар төлөгчийн хэдэн хувийг эзэлж байгааг дараах графикт харуулав.

График №1. Нийслэлийн галт зэвсгийн албан татвар төлөгчийн нийт татвар төлөгчийн тоонд эзлэх хувь

Эх сурвалж: <http://www.mta.mn>

Дээрх графикаас харахад ногоон өнгийн буюу Багахангай дүүргийн үзүүлэлт хамгийн өндөр байна. 2016 оны байдлаар Багахангай дүүргийн нийт татвар төлөгчийн 6.79% нь галт зэвсгийн албан

татвар төлөгч байгаа ба өмнөх онуудтай харьцуулахад буурсан үзүүлэлттэй байна. Гэвч татвар төлөгчийн тоог үзвэл тогтмол үзүүлэлттэй байна. Харин бусад дүүргүүдийг ерөнхийд нь авч үзвэл 2005 оноос 2016 оныг хүртэл уг албан татвар төлөгчийн эзлэх хувь зарим жилүүдэд багахан өссөнийг үл тооцвол тогтмол буурсан боловч хүснэгтээс харахад сүүлийн хоёр жилд уг татвар төлөгчийн тоо өссөн байна

Галт зэвсгийн албан татварыг бууны төрлөөс нь хамууруулан тогтмол дүнгээр ногдуулдаг бөгөөд 1993 оноос 2014 оныг хүртэл зөвхөн нэг л удаа 1997 онд хувь хэмжээ нь өөрчөгдөж байсан. Харин 2015 онд тус татварын хувь хэмжээнд дахин өөрчлөлт орсон. Ийнхүү өөрчлөлт орохоос өмнө дараах хэмжээний албар татвар ногдуулдаг байсан. Үүнд:

- Үрлэн сумтай болон 6.4 мм хүртэлх калибрын бүх төрлийн галт зэвсэгт 4000 төгрөг
- 6.5 ба түүнээс дээш мм-ийн калибрын бүх төрлийн галт зэвсэгт 6000 төгрөгийн албан татвар тус тус ногдуулна.¹

Дээрх хэмжээгээр 20 гаруй жил татвар ногдуулсан бөгөөд галт зэвсэг эзэмшигчдийн эзэмшиж буй галт зэвсгийн төрлөөс хамаарч ногдох татварын хэмжээ өөр өөр байх бөгөөд 2015 оноос жил бүр дараах хэмжээний албан татвар төлөх болсон. Үүнд:

- Үзмэр, цуглуулга, спорт-сургалтын зориулалттай галт зэвсэгт 15000 төгрөг
- Үрлэн сумтай болон 6.4 мм хүртэлх калибрын бүх төрлийн ан агнуур, харуул хамгаалалтын зориулалттай галт зэвсэгт 30000 төгрөг
- 6.5 ба түүнээс дээш мм-ийн калибрын бүх төрлийн ан агнуур, харуул хамгаалалтын зориулалттай галт зэвсэгт 60000 төгрөгийн албан татвар тус тус ногдуулна.²

Дээрх хувь хэмжээг 1993 оны хуулийн заалттай харьцуулахад үзмэр, цуглуулга, спорт-сургалтын зориулалттай галт зэвсэгт албан татвар ногдуулах болсон бөгөөд үрлэн сумтай болон 6.4 мм хүртэлх калибрын бүх төрлийн галт зэвсэгт ногдуулах албан татвар 7.5 дахин, 6.5 ба түүнээс дээш мм-ийн калибрын бүх төрлийн галт зэвсэгт ногдуулах татвар 10 дахин нэмэгдсэн байна.

Цагдаагийн байгууллага галт зэвсгийн бүртгэл, тооллого явуулах ажлыг хариуцан гүйцэтгэх бөгөөд холбогдох хуулийн дагуу хяналт тавин ажилладаг. Жил бүрийн 12 дугаар сарын 1-ний өдрөөс өмнө цагдаагийн байгууллага олон нийтэд зарлан галт зэвсгийн тооллогын ажлыг гүйцэтгэх бөгөөд 2 дугаар сарын 1-ний өдрийн дотор татварын албанд мэдээ гаргаж өгдөг.

Галт зэвсэгтэй холбогдох аливаа асуудалд цагдаагийн байгууллага хяналт тавих ба албан татвар төлөлтөнд татварын алба хяналт тавьж ажиллана. Өөрөөр хэлбэл галт зэвсгийн албан татварын хуулинд хяналт тавихад татварын албанаас гадна цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаа нягт хамааралтай ажилладаг.

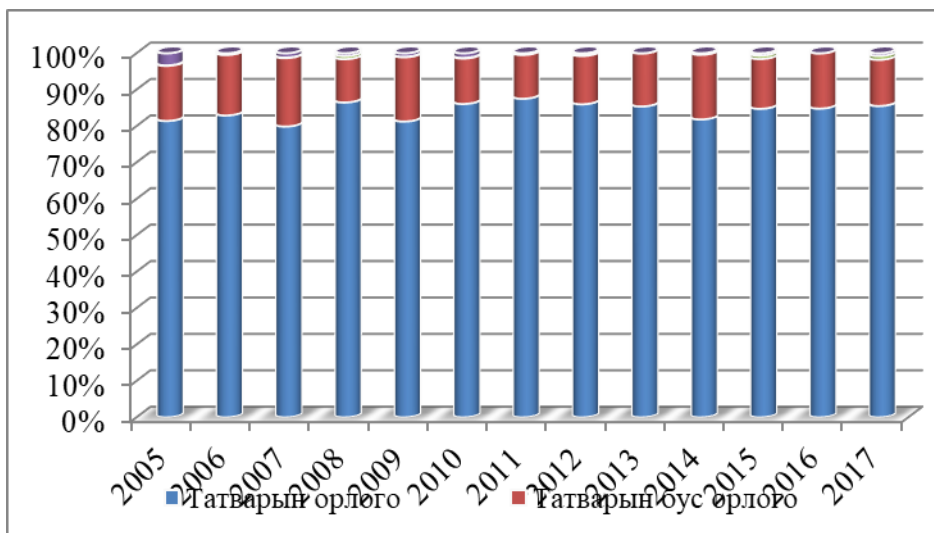
Аливаа улсын татварын бодлогын хэрэгжилт, тогтолцооны төлөв байдал, түүнийг бүрдүүлж буй бүтцийн үр дүнгээр тодорхойлогддог ба татвар нь тодорхой хэсгүүдээс тогтох бөгөөд тэдгээр нь өөр хоорондоо харилцан нэгдлийн хангах систем гэж үзвэл түүний элементүүд, тэдгээрийн өөрчлөлт хувьсал нь тухайн системийн бүтцийг өөрчлөлтийг харуулна.

Бүтцийг шинжлэх нь судлагдахууны бүтцийн дотоод элементүүдийг илрүүлэх, түүний оршин буй тогтолцоог судлах арга болно. Манай улсын төсвийн орлогын дийлэнх хувийг буюу 78-аас дээш хувийг татварын орлого дангаараа эзэлдэг. Өөрөөр хэлбэл, татвар бол манай улсын төсвийн орлогын гол эх үүсвэр мөн. Дараах графикт Монгол улсын төсвийн орлогын бүтцийг хувиар илэрхийлсэн, 2002–2017 оны үзүүлэлтийг харууллаа.

График 2.МУ-ын төсвийн орлогын бүтэц /2005-2017 он, хувиар/

¹ <http://license.police.gov.mn/news/content/id/1044/type/123/menuid/67>

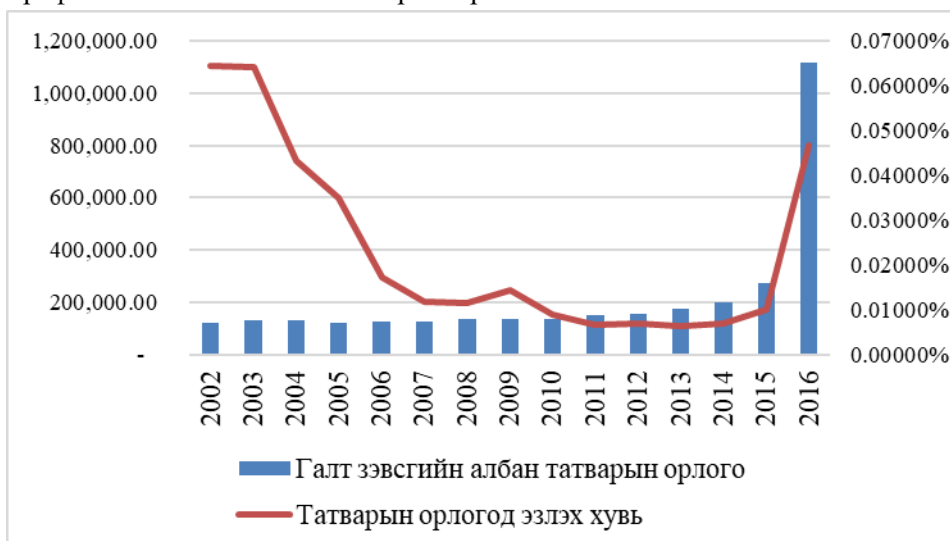
² “Галт зэвсгийн албан татварын тухай хуулийн 3.1-р зүйл

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо, www.nso.mn

Дээрх графикаас харахад 2005–2017 оны төсвийн орлогод татварын орлогын эзлэх дүн тогтвортой, 78 хувиас дээш байгаа тул татварын орлого, түүнтэй холбогдох аливаа асуудлууд судлаачдын хувьд чухал асуудал байсаар байна. Улмаар шууд татварын нэгэн төрөл болох галт зэвсгийн албан татварын өнөөгийн байдал, өмнөх жилүүдийн үзүүлэлтүүдээс хэрхэн өөрчлөгдсөнийг судлав. Дараах графикт татварын орлогод галт зэвсгийн албан татварын эзлэх хувийг харууллаа.

График№3.Галт зэвсгийн татварын орлого /2002-2016/

Эх сурвалж: <http://www.1212.mn>, www.mta.mn

Дээрх графикаас харахад манай улсын галт зэвсгийн татварын орлого 2002-2010 оныг хүртэл тогтмол байснаа 2015 он хүртэл аажмаар өсөөд 2016 онд огцом өсч тус татварын орлогын түүхэн дэх хамгийн өндөр дүнд хүрсэн байна. Харин татварын нийт орлогод эзлэх хувиар нь авч үзвэл 2002 болон 2003 онд 0.06-аас дээш хувийг эзэлж байсан ба түүнээс хойш тасралтгүй буураад 2016 онд 0.046%-ийг эзэлжээ. Тухайн татварын орлого өссөн ч нийт татварын орлогод эзлэх хувь

1%-д ч хүрэхгүй байна.

2016 онд уг татварын орлогын дүн ийнхүү өссөн гол шалтгаан нь хуулийн өөрчлөлттэй холбоотой. Өөрөөр хэлбэл 2015 оны 3 дугаар улирлаас уг татварын хувь хэмжээ нэмэгдсэн тул 2016 онд галт зэвсгийн албан татварын орлого өмнөх жилүүдийн дунджаас 7 дахин өссөн байна.

Албан татвар төлөлтөөрөө буюу галт зэвсгийн албан татварын орлогоороо Архангай, Хөвсгөл аймгууд болон Баянзүрх, Сүхбаатар, Хан-Уул дүүргүүд тэргүүлдэг боловч нийт татварын орлогод

эзлэх хувиар нь авч үзэхэд Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Архангай, Хөвсгөл, Завхан аймгууд болон Багануур, Налайх дүүргүүдийн үзүүлэлт бусад аймаг, дүүргийн үзүүлэлтээс өндөр байна.

Өмнө нь Бууны албан татварын тухай хуулиар галт зэвсэг эзэмшигчид ердөө жилд 4-6 мянган төгрөгийн татвар улсад төлдөг байсан. Энэ нь сумны үнээс ч хямд өртөг юм. Харин хууль шинэчлэгдсэнээр энэ хувь хэмжээ 7.5-10 дахин нэмэгдсэн бөгөөд ингэснээр тус татварын орлого 1,413,576,000 төгрөгөөр мөн нэмэгдсэн байна.

Галт зэвсгийн албан татварыг тайлагнадаггүй бөгөөд зөвхөн гэрчилгээний 15 дугаар хуудсанд татвар төлсөн тэмдэглэгээ хийлгэдэг.

Галт зэвсгийг хэрэглэж, эзэмших иргэдийн тоо сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж байна. Тухайлбал манай улсад 47 мянга гаруй галт зэвсэг иргэн, байгууллагын нэр дээр бүртгэлтэй байдгаас 44 мянга нь ангийн буу юм. Өмчлөлд байгаа галт зэвсгийг марк, төрлөөр нь авч үзвэл Тоз-8, Сайга, ЗКК-600, Винтов, Карабин, Иж-18 зэргийг ихэвчлэн ашигладаг бөгөөд зарим тохиолдолд байлдааны зориулалттай АКМ, Бирдан, Медведь, Мазаров гэх мэт галт зэвсгийг өмчилж, ашиглаж байна.

Галт зэвсэг гэдэг орчин тойрон, бусдад аюул учруулж болзошгүй онцгой бараа билээ. Тиймээс галт зэвсэг өмчлөх, ашиглахтай холбогдсон харилцааг зохицуулсан хуультай болж, түүнийгээ дагаж мөрдөх шаардлага тулгарсан юм.

Энэ ч үүднээс 2001 онд батлагдсан Галт зэвсгийн тухай хуулийг хуучирсан, ач холбогдолгүй гэж үзэн шинэчлэн найруулсан нь 2015 онд батлагдсан. Галт зэвсгийн албан татварын тухай хууль нь галт зэвсгийн тухай хууль, түүнд холбогдох бусад хууль эрх зүйн акттай холбогдон хэрэгждэг тул галт зэвсгийн тухай хууль өөрчлөгдөхөд мөн шинэчлэн батлагдсан. Галт зэвсгийн албан татварын хуулийг бусад татварын хуультай харьцуулахад 1993 оноос буюу батлагдсанаасаа хойш хамгийн бага өөрчлөлт орж, тогтмол мөрдөгдсөн хууль юм.

Галт зэвсгийн тухай хуульд галт зэвсгийг дөрвөн зориулалтаар ашиглахыг зөвшөөрчээ. Үүнд:

- Иргэний
- Харуул хамгаалалтын
- Хууль сахиулах албаны
- Байлдааны зориулалттай зэрэг болно.

Энэ заалттай холбогдон татвар ногдох галт зэвсэгт иргэний болон харуул хамгаалалтын зориулалттай галт зэвсэг хамаарч байна.

Галт зэвсгийн албан татварын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангахад татварын алба цагдаагийн байгууллагатай хамтран ажилладаг. Өөрөөр хэлбэл, галт зэвсгийн тооллого болон бүртгэл, хасалтыг цагдаагийн байгууллага хариуцан хийнэ. Улмаар тооллогын дүн мэдээг татварын албанд хүргүүлдэг. Уг албан татварыг тогтмол дүнгээр ногдуулдаг бөгөөд тайлагнадаггүй.

Энэ татварын хуулийн хэрэгжилтийг илэрхийлэх гол үзүүлэлт бол төсөвт төвлөрсөн орлогын хэмжээ юм. 2016 онд татварын орлого огцом өссөн нь тус хуулийн хувь хэмжээ өөрчлөгдсөнтэй холбоотой бөгөөд энэ нь хууль хэрэгжилтийн байдлыг илтгэж байна. Харин бүх татвар ногдох галт зэвсэг эзэмшигчид албан татвараа төлж байгаа эсэх нь бүртгэлтэй галт зэвсгээс тооллогонд хамрагдаж улмаар татвараа төлсөн байдлаар тодорхойлогдох бөгөөд цагдаагийн байгууллагын жил бүр цахим хуудсандаа мэдээллэсэн тооллогын мэдээнээс үзэхэд тооллогонд бүртгэлтэй бүх галт зэвсэг тоологддоггүй байна. Тиймээс галт зэвсгийн тооллогод бүх галт зэвсэг хамрагдаж байгаа эсэх нь эргэлзээтэй бөгөөд галт зэвсэг худалдан борлуулах, импортлох зэрэг асуудалд өндөр хяналт тавих, хууль эрх зүйн орчныг нь сайжруулах шаардлагатай байна.

Хэрэв тооллогын хугацаанд галт зэвсгээ бүртгүүлээгүй, эзэмшигчийн үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд Зөрчлийн хуулийн дагуу иргэнийг 40-80 мянга, хуулийн этгээдийг 100-250 мянган төгрөгөөр тус тус торгоно.³ Сүүлийн жилүүдэд галт зэвсэгтэй холбоотой үйлдэгдэж буй гэмт хэргийн тоо буурахгүй байна. Галт зэвсэг ашиглан хууль бусаар ан амьтан агнадаг, цаашлаад хүний амь насанд халддаг, галт зэвсгийн хулгайн гэмт хэрэг гарах тохиолдол байгаа. Ер нь зэвсгийн тооллого явуулж, галт зэвсэг тухайн эзэмшигчдээ байгаа эсэхийг шалгаж, бусдад шилжүүлсэн

³ <http://www.montsame.mn/read/72414>

эсэхийг тодруулсанаар дээр дурьдсан гэмт хэргүүд үйлдэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх болон татвар төлөлтийг хянах ач холбогдолтой юм.

Дүгнэлт

Манай улсад 2015 оноос өмнө галт зэвсгийн албан татварын асуудал нь “Бууны албан татварын тухай” хуулиар зохицуулагдаж байсан. Энэ хууль нь 1993 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдөр батлагдсан бөгөөд 8 зүйлтэй, 1997 оны 4 дүгээр сарын 17-ны өдөр IV зүйлд (албан татварын хэмжээ) өөрчлөлт орж байсан. Харин уг хууль нь галт зэвсгийн тухай хуулийн шинэчлэлтэй холбогдон шинэчлэн батлагдсан. Ийнхүү гол өөрчлөгдсөн зүйл нь татварын хувь хэмжээ юм. 2015 оны 3 дугаар улирлаас дагаж мөрдөгдөж буй хувь хэмжээний өөрчлөлт цаг үеэ мэдэрсэн өөрчлөлт байлаа. Учир нь уг хувь хэмжээ өөрчлөгдөөгүй 20 гаруй жил болжээ. Жилд дөрвөөс зургаан мянган төгрөгний татвар төлж байсан нь сумны үнээс ч бага дүн юм.

Одоо мөрдөгдөж буй хувь хэмжээг 1993 оны хуулийн заалттай харьцуулахад үзмэр, цуглуулга, спорт-сургалтын зориулалттай галт зэвсэгт албан татвар ногдуулах болсон бөгөөд үрлэн сумтай болон 6.4 мм хүртэлх калибрын бүх төрлийн галт зэвсэгт ногдуулах албан татвар 7.5 дахин, 6.5 ба түүнээс дээш мм-ийн калибрын бүх төрлийн галт зэвсэгт ногдуулах татвар 10 дахин нэмэгдсэн байна. Энэхүү өөрчлөлт нь уг татварын орлогыг мөн өөрчлөхөд шууд нөлөөлсөн. 2016 онд галт зэвсгийн албан татварын орлого өмнөх жилүүдийн дунджаас 7 дахин өссөн байна.

Манай улсын төсвийн орлогын дийлэнх хувийг буюу 78-аас дээш хувийг татварын орлого дангаараа эзэлдэг. Галт зэвсгийн албан татварын нийт татварын орлогод эзлэх дүн 2015 оныг хүртэл тогтмол байсан ч 2016 онд түүхэн дэх хамгийн өндөр хэмжээнд хүрсэн бөгөөд дийлэнх ангын зориулалттай бууны татварын орлого эзэлж байгаа нь ангын зориулалттай галт зэвсэг эзэмшигч их байгааг илэрхийлж байна.

Галт зэвсгийг хэрэглэж, эзэмших иргэдийн тоо сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж байна. Тухайлбал манай улсад 47 мянга гаруй галт зэвсэг иргэн, байгууллагын нэр дээр бүртгэлтэй байдгаас 44 мянга нь ангын буу юм. Өмчлөлд байгаа галт зэвсгийг марк, төрлөөр нь авч үзвэл Тоз-8, Сайга, ЗКК-600, Винтов, Карабин, Иж-18 зэргийг ихэвчлэн ашигладаг бөгөөд зарим тохиолдолд байлдааны зориулалттай АКМ, Бирдан, Медведь, Мазаров гэх мэт галт зэвсгийг өмчилж, ашиглаж байна. Үүнийгээ дагаад холбогдох хуулийн хэрэгжилт, хяналтын асуудал чухал болж байна.

Галт зэвсгийн албан татварын тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангахад татварын алба цагдаагийн байгууллагатай хамтран ажилладаг. Өөрөөр хэлбэл, галт зэвсгийн тооллого болон бүртгэл, хасалтыг цагдаагийн байгууллага хариуцан хийнэ. Улмаар тооллогын дүн мэдээг татварын албанд хүргүүлдэг. Уг албан татварыг тогтмол дүнгээр ногдуулдаг бөгөөд тайлагнадаггүй.

Санал

Галт зэвсгийн албан татварын тухай хуулийн хэрэгжилт, татвар төлөгч, татвар ногдуулалтын өнөөгийн байдалтай холбогдуулан дараах саналыг гаргаж байна. Үүнд:

- Татварын алба татварын орлогын дийлэнхийг бүрдүүлдэг ААНОАТ, ХХОАТ, НӨАТ, ГАТ зэргээс бусад буюу 1 хүрэхгүй хувийг бүрдүүлдэг галт зэвсгийн албан татвар болон бусад татварын хуулийн хэрэгжилт, статистик мэдээллийг тогтмол шинэчилж, судалж байх, статистик мэдээ гаргалтыг сайжруулж, дэлгэрүүлэх;
- Галт зэвсэг эзэмшигчийн тоо өсөхийн хэрээр холбогдох байгууллагууд тавих хяналтаа сайжруулах шаардлагатай тул татвар ногдох галт зэвсгийн бүртгэлийг шинэчилж байх;
- Малчдын галт зэвсгийн албан татвар төлөлтөнд хяналт тавих;
- Татвар ногдох бууны статистик мэдээллийг нарийвчлан гаргадаг байх. Жишээ нь АНУ-ын галт зэвсгийн албан татвар төлөлт болон галт зэвсгийн хөдөлгөөний мэдээ боловсруулалтын туршлагаас суралцах;
- Татвар төлөх ухамсарыг багаас нь төлөвшүүлж, татварын боловсролыг анхаарах. Тухайлбал: Иргэд зэвсгийн гэрчилгээний арын хуудастай танилцдаггүй, мэддэггүй учраас галт зэвсэг эзэмшигчийнхээ үүргийг бүрэн мэддэг болгох талаар тодорхой арга хэмжээ авч ажиллах;
- Галт зэвсгийн нэгдсэн санг боловсонгуй болгох гэх мэт.